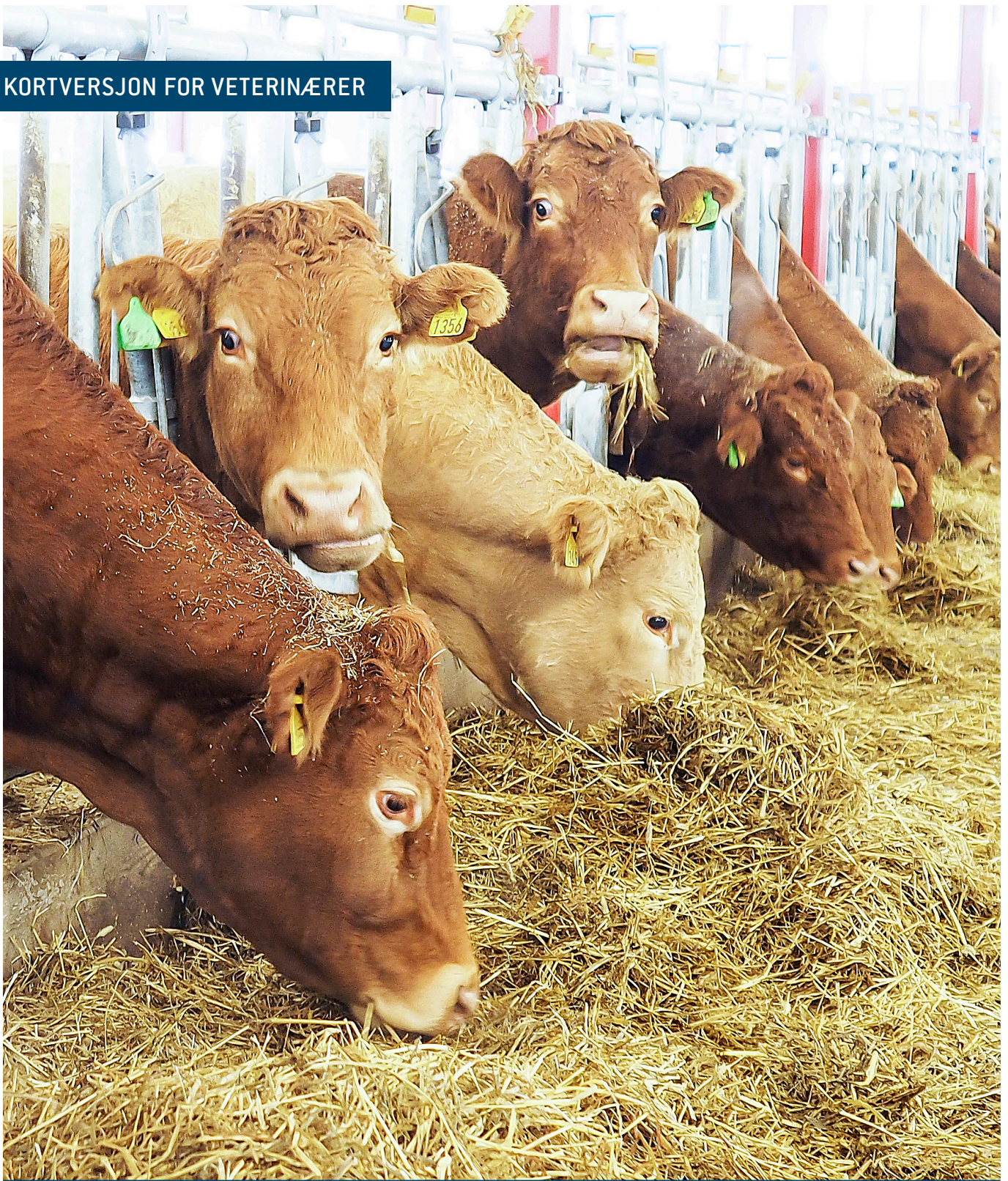

VEILEDER FOR BESØKET I
DYREVELFERDS-
PROGRAMMET
FOR STORFE

KORTVERSJON FOR VETERINÆRER

Innhold

Forberedelser	2
1. Er dyra jevnt over tillitsfulle og oppsøkende?.....	2
2. Kan alle dyra ligge bekvemt og samtidig?	2
3. Er reisebevegelsen naturlig på de største dyra?	3
4. Er alle dyr jevnt over reine?	4
5. Har alle dyr jevnt over rett hold?	5
6. Er det tilstrekkelig vanntilgang til alle dyr?	6
7. Er alle dyra jevnt over haltfrie og har fått nødvendig klauvpleie?	7
8. Er alle dyr jevnt over fri for sår og hevelser?	8
9. Er alle kalvene jevnt over fri for kliniske tegn på sykdom?.....	9
10. Er det gode rutiner for utendørs mosjon?	9
11. Er det gode rutiner for bruk av kutrener?	10
12. Er det gode rutiner for håndtering av kalvende kyr og nyfødt kalv?	10
13. Er det gode rutiner for håndtering av dyr som trenger spesiell oppfølging (sjuke og skadde dyr)?.....	11
14. Er det gjort ekstra tiltak for å bedre dyrevelferden i besetningen?	11
15. Er det identifisert andre forhold som påvirker dyrevelferden negativt?	11
16. Er det funksjonell sluse for persontrafikk?.....	12
17. Er det tilfredsstillende smittevern ved inn- og utlasting av dyr?	12

Forberedelser

Det er avgjørende for at DVP skal oppfylle sin funksjon at veterinær har satt seg grundig inn i veileder for DVP-besøket. Dette er en kortversjon av veilederen, til støtte for vurderingene som skal foretas ute i fjøset.

1. Er dyra jevnt over tillitsfulle og oppsøkende?

1: Ja, tilfredsstillende

Rolige dyr, få eller ingen observasjoner av svært fryktsomme dyr eller uro som stanging, jaging og slåssing i dyregruppa.

2: Bør forbedres

Tydelig fryktsomme og urolige dyr generelt i besetningen eller i enkelte dyregrupper. Flere tilfeller av jaging, stanging og slåssing.

Det anbefales å observere dyregruppene uten å gå inn til dyra. Hvordan reagerer dyra på at det kommer folk inn i dyrerommet? Hva slags lydbilde er det? Er dyra nysgjerrige, fryktsomme eller likegyldige? Er det uttrykk for frustrasjon eller aggresjon? Eksempler på atferd som kan observeres er stanging, jaging, overdreven rideatferd (typisk hos ungekøyer), tungerulling, sosial pelspleie, lek/løping.

2. Kan alle dyra ligge bekvemt og samtidig?

1: Ja, tilfredsstillende

Alle dyra kan ligge samtidig. Liggeunderlaget er reint, tørt, strødd og trekkfritt.

2: Bør forbedres

Enkeltdyr har problemer med å finne sted å ligge eller må ligge utenfor liggeareal. Ikke helt funksjonelle liggeplasser; for eksempel noe skadet liggeunderlag, vått og/eller skittent liggeunderlag, manglende båsskiller.

3: Må utbedres

Tydelig overbelegg, ett eller flere dyr i ei gruppe har ikke mulighet til å legge seg. Større skader på liggeunderlaget, svært vått og skittent. Det er ikke tett og mjukt liggeunderlag hos dyregrupper der dette skal være på plass.

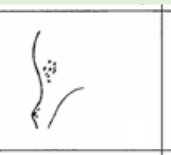
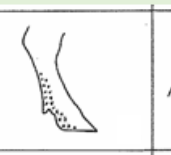
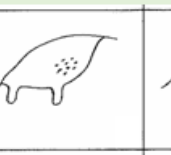
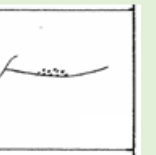

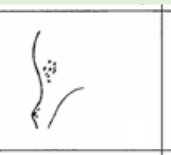
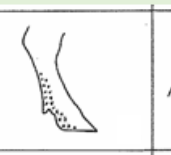
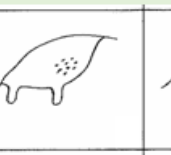
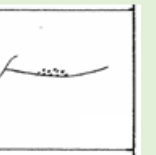

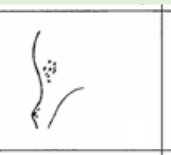
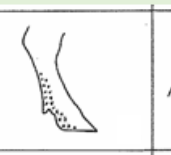
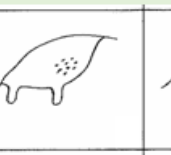
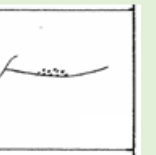

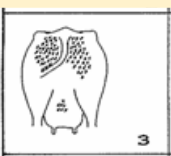
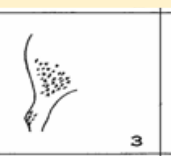
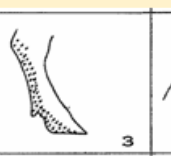
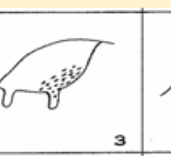
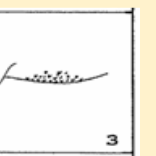
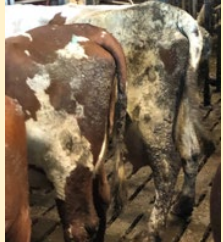

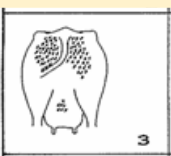
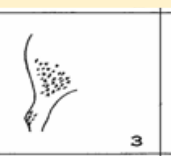
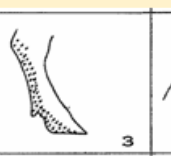
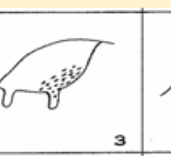
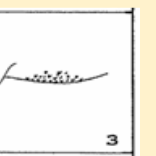
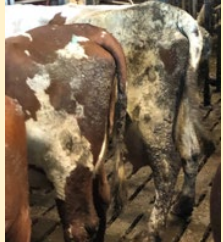

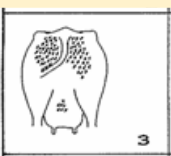
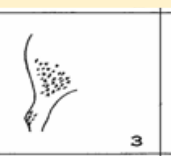
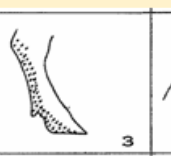
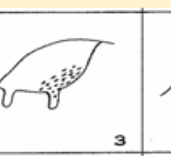
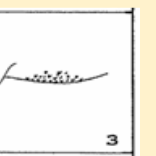
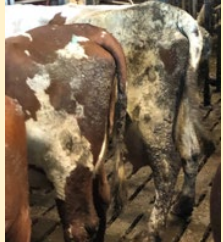

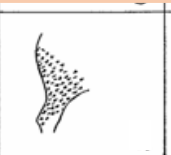

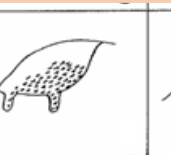

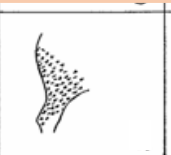

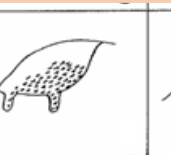

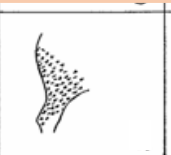

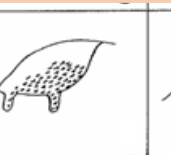

Storfe har et stort atferdsmessig behov for å kunne ligge, helst 12 timer/døgn. Normalt skal det være få dyr som ikke enten eter, ligger eller melker seg i et løsdriftsfjøs. Avvik kan være et tegn på lav ressurstillgang (eteplasser/fôr, vann, ukomfortabel liggeplass, lite areal).

3. Er reisebevegelsen naturlig på de største dyra?

1: Ja, tilfredsstillende Jevnt over ingen kollisjon med innredning. Underlaget er tilstrekkelig sklisikkert.
2: Bør forbedres Mindre sammenstøt med innredning på flere dyr. Tendens til å skli ved reising.
3: Må utbedres Dyra har store problemer med å reise seg uten sammenstøt med innredning og/eller underlaget er så glatt at dyret har store utfordringer med å få reist seg.

Jag opp et par av de større dyra eller vurdér reisebevegelsen på dyr som reiser seg når du kommer inn i fjøset. Ammekyr kan gis kraftfôr for at de skal reise seg. Reiser de seg normalt uten å kollidere med innredningen? Tid på reising skal ikke i seg selv ha betydning for valg av score, men ei ku skal normalt reise seg på under 6 sekunder. Er størrelsen på liggebåsen tilpasset størrelsen på de fleste dyra i gruppa? Liggebåsene bør være dimensjonert for de 20 % største dyra. Ukomfortable liggebåser vil kunne resultere i flere kyr som står formålsløst i gangarealet eller står halvt inne i liggebåsen fordi de vegrer seg for å legge seg. Det å vurdere reisebevegelsen på dyra vil kunne være et verktøy for å kartlegge årsaker til sår og hevelser.

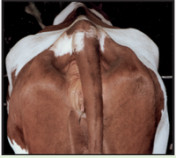

4. Er alle dyr jevnt over reine?

<p>1: Ja, tilfredsstillende Ingen, eller lite møkk</p>	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>													
														
														
<p>2: Bør forbedres Flere dyr med møkkete rumpe, lår, bein, jur og/ eller buk (mer enn 1 av 10 dyr og 20-50 % av ett eller flere områder dekket med tynt lag med gammel møkk)</p>	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>3</td><td>3</td><td>3</td><td>3</td><td>3</td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>						3	3	3	3	3			
														
3	3	3	3	3										
														
<p>3: Må utbedres Gjennomgående møkkete dyr rumpe, lår, bein, jur, og/eller buk (mer enn 1 av 10 dyr er dekket av tjukt lag med gammel møkk som når inn til skinnet på >50 % av ett eller flere av viste områder)</p>	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>													
														
														

5. Har alle dyr jevnt over rett hold?

<p>1: Ja, tilfredsstillende Så godt som alle dyr ligger innenfor anbefalt (middels) hold, det vil si fra 2,5 til 3,5.</p>
<p>2: Bør forbedres Mer enn 1 av 10 dyr i ei gruppe har enten hold 2 eller hold 4 eller høyere</p>
<p>3: Må utbedres Ekstremt magre dyr i ei eller flere dyregrupper (hold under 2), flere enn enkeltdyr der årsak kan forklares eller dyret/a er utredet og tiltak igangsatt</p>

Mjølkeku

	Holdpoeng 2,0	Holdpoeng 2,5	Holdpoeng 3,0	Holdpoeng 3,5	Holdpoeng 4,0	Holdpoeng 4,5
geno						
Rygg/ryggtakker	Hver enkelt ryggtakk tydelig	Skarp, utstående rygglinje	Noe avrundet rygglinje	Avrundet rygglinje, rygg-takkene er ikke tydelige	Flat, ingen ryggtakk tydelig	Flat, tydelig fettlag
Området mellom ryggtakker og sidetakker	Tydlig innsunket	Tydlig konkav bue	Lett konkav bue	Svak konkav bue, nesten jevn helling	Nesten flat	Svak konveks bue
Hofteknokler og setebeinsknoke	Utstående og tydelig kantete	Noe utstående og litt kantete	Jevne, ikke kantete	Tildekket med noe fett	Avrundet med fett	Betydelig fettfylde
Halegropa	Framstående knokler, U-formet rom under halerota	Uthulet, men tendens til fettavleiring	Avrundede knokler, grunn halegrop med noe fett- avleiring	Avrundede knokler, grunn halegrop med tydelige fett- avleiring	Avrundet, utfyllt med fett. Antydning til vevsfold ved halefeste	Knokler tildekket, gjemt i fett, tydelige vevsfolder

Ammeku

Dårlig hold	Middels hold	Godt hold
		
		
<p>3: Kantete og godt synlige hoftebein. Ribbein synes godt. Lår er dårlig muskelsatt. Seteknokler er spisse og ryggrad og tverrtakker tydelige.</p>	<p>1: Ribbein ikke tydelige. Seteknokler og tverrtakker kan synes, men være «avrundet» og ikke «kantete».</p>	<p>2: Mye fett i dogglapp, vanskelig å se konturer av skjelettet.</p>

Gjør en generell vurdering av holdet på dyra i de enkelte dyregruppene. Er dyra jevnt over i normalt hold, eller er det overvekt av tynne/magre eller feite dyr? Du vil relativt raskt se om noen dyr er spesielt små og/eller magre (spesielt synlige ryggtakker, tydelig utstående hofter- og setebeinsknokler, flere dyr med innsunken hungersgrop). Dersom det ikke er tilgjengelig dokumentasjon fra slakteriet, bør det foretas en rask og overordnet holdvurdering på et utvalg av dyr (ca 20 %) i hver dyregruppe. Grad av vomfylling sier noe om dyra har fått nok å ete siste døgnet.

6. Er det tilstrekkelig vanntilgang til alle dyr?

<p>1: Ja, tilfredsstillende Vannkvalitet, vannkapasitet og antall drikkepunkter er ihht. veileder for hold av storfe. Det er gode rutiner for daglig kontroll av vannkilder.</p>
<p>2: Bør forbedres Noe skitne vannkar og/eller noe forurenset drikkevann Noe lav vannforsyningskapasitet på enkelte tilgjengelige drikkevannskilder. Vannet er uhensiktsmessig plassert. Vanntilgang er ihht. tabellen «Vannkapasitet og krav til dyregrupper» på s. 24 i fullversjonen av fjøsbesøkveilederen</p>
<p>3: Må utbedres Dyr uten god nok vanntilgang – se tabell s. 24 i fullversjonen av fjøsbesøkveilederen - For få vanningspunkter ihht. denne veilederen - For lav vannforsyningskapasitet ihht. denne veilederen Svært skitne vannkar og/eller tydelig forurenset drikkevann Mangelfulle rutiner for daglig kontroll av vannkilder</p>

Spør produsenten om vannforsyning, antall punkter, rutiner for å sjekke vannforsyning og reinhold av drikkekar. Vanntilførsel bør sjekkes i noen drikkekar på runden gjennom fjøset. Om vanntilførselen er god nok, blir en litt skjønsmessig vurdering. Ha blikk for om hver ku har tilgang på drikkekar og om drikkekarene generelt framstår som hele og reine.

I løsdriftfjøs bør du enkelt kunne få oversikt over antall drikkepunkter (store kar og enkeltstående kar) og vurdere om dette er tilstrekkelig for antall kyr i gruppa. I binger bør du sjekke tilgjengelige drikkekar/nipler. Drikkekilder som er utenfor rekkevidde, for eksempel inne i en bing med okser, observeres. Produsenten gjør rede for hvordan disse drikkekildene kontrolleres rutinemessig.

Er det tegn til dehydrerte dyr? Ved tvil om vanntilgangen er god nok eller det er grunnlag for avvik, har DVP definert en nedre grense for hva som vurderes som akseptabelt (se fullversjon av fjøsbesøkveilederen s. 24).

7. Er alle dyra jevnt over haltfrie og har fått nødvendig klauvpleie?

1: Ja, tilfredsstillende

Korrekt klauvform sett ovenfra

Jevnt over kyr som står og går normalt. De tar støtte på alle fire bein og ryggen er flat.

2: Bør forbedres

Mer enn 1 av 10 dyr med noe avvikende klauvform og/eller mer enn 1 av 10 dyr står og går med krum rygg og tar kortere skritt enn normalt.

3: Må utbedres

Mer enn 1 av 10 dyr med tydelig avvikende klauvform og står og går med krum rygg og/eller tydelig halte enkeltdyr som ikke er under behandling.

Dersom DVI ikke indikerer at nøyere gjennomgang er påkrevet, kan du nøye deg med å kikke på dyras klauver og rygglinjer/bevegelse mens du går gjennom besetningen. Dersom dataene du hadde tilgjengelig til forberedelse viser grunn til å vurdere nøyere et utvalg av dyr, så gjør du det (vurder da ca. 20 % av dyra i gruppa). Dersom dataene var mangelfulle, bør du også bruke mer tid på å vurdere enkeltdyr. For å kunne vurdere klauvformer og bevegelse mer nøye, må dyra ses på nært hold. Ta først et overblikk, deretter gå tettere på. Inspiser gjerne klauvene også til dyr som ligger. Da vil du se ev. ujevnheter i sålen som kan være vanskelige å oppdage på stående dyr. Har noen av dyra problemer med å reise seg?

8. Er alle dyr jevnt over fri for sår og hevelser?

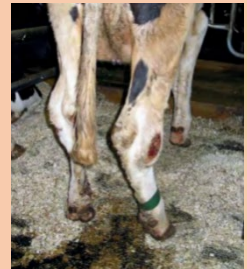
1: Ja, tilfredsstillende
Ingen sår eller hevelser eller få dyr med små hårløse områder/hevelser/sår.

2: Bør forbedres
> 1 av 10 med betydelige hevelser og/eller sår.
>1 av 5 dyr med små hevelser/sår.

3: Må utbedres
> 1 av 5 dyr har betydelige hevelser og/eller sår.
Enkeltdyr med alvorlige hevelser og/eller sår med dyptgående infeksjon, som ikke er under behandling.

Sår og hevelser på hase, nakke eller andre deler på kroppen, er aktuelt å vurdere når du går gjennom fjøset, sammen med reinhet, bevegelse/stilling, klauvform og hold. Vurder om det gjelder noen få enkeltdyr, er flere dyr med relativt milde sår og hevelser eller om store deler av besetningen har betydelige hevelser og/eller sår. Ser du mye blankt metall?

9. Er alle kalvene jevnt over fri for kliniske tegn på sykdom?

1: Ja, tilfredsstillende Alle er fri for tydelige tegn på sykdom eller er under behandling/utredning pga sykdom.
2: Bør forbedres Enkelte kalver har milde kliniske tegn på sykdom.
3: Må utbedres Flere kalver har kliniske tegn på sykdom eller enkelt dyr har alvorlige tegn på sykdom uten å være under behandling/utredning.
4: Ikke relevant Der det ikke er dyr under 6 måneder velges «ikke relevant»

10. Er det gode rutiner for utendørs mosjon?

1: Ja, tilfredsstillende Alle dyr, unntatt ukastrede okser >6 mnd., er på beite/luftes ute hver dag i 8 uker. I båsfjøs blir det krav om beite/lufting 12-16 uker f.o.m. 2024.
2: Bør forbedres Dyra er på beite/i luftegård ihht. forskrift, men det er noe forbedringsmuligheter mht. beite/luftefasiliteter.
3: Må utbedres Dyra er ikke på beite/i luftegård ihht. forskrift eller beite/luftegård har uakseptabel kvalitet.
4: Ikke relevant Dersom besetningen kun har ukastrede okser over 6 mnd., er det ikke krav om lufting eller beite. Alle dyr godt av å komme seg ut og få større plass.

Spør produsenten om beiterutiner og ta gjerne en rask kikk. Hvilke dyregrupper beiter? Hvor gamle er kalvene når de slippes på beite første gang? Hvor lang er vanligvis beiteperioden? Hvordan er beitet/luftegården utformet? Areal? Beskaffenhet? Er beitet ryddig og uten rester av piggtråd?

11. Er det gode rutiner for bruk av kutrener?

1: Tilfredsstillende rutiner Rett innstilt og brukt på dyregrupper der det er tillatt
2: Bør forbedres Feilmontering og/eller defekter av mindre grad
3: Må utbedres Feilmontering og/eller defekter som kan skade dyra Brukt på andre dyregrupper enn kyr i mjølkeproduksjon, kyr som nettopp har kalvet, syke, skadde, særlig urolige eller synlig brunstige kyr
4: Ikke relevant Har ikke kutrener

Veterinær må ta et overblikk på montering av kutrener og hvilke dyregrupper det brukes på. Spør produsenten om rutiner for bruk av kutrener og ev. kjennskap til forskriften og de begrensninger den medfører. Kutrener skal monteres minimum 5 cm over ryggen på ei ku som eter og 60 – 80 cm bak båsfronten. Kutreneren skal tilpasses hvert individ slik at den ikke er til unødig plage. Bommen skal henge i stabil, horisontal stilling og skal ikke kunne sige eller falle ned. Justering og fjerning fra enkelt dyr skal kunne gjøres uten bruk av verktøy. Alle bommene på en rekke skal kunne heves samtidig på en enkel måte. Det bør henge oppslag med informasjon om korrekt bruk av kutreneren på lett synlig sted i oppholdsrommet.

12. Er det gode rutiner for håndtering av kalvende kyr og nyfødt kalv?

1: Ja, tilfredsstillende Det er minst én kalvingsbinge per 25 kyr i løsdriktfjøs og båsfjøs (f.o.m. 2024). Det er bevisst bruk av rein og ryddig bingebank med mjukt underlag.
2: Bør forbedres Det er noe mangelfulle rutiner for overvåkning, noe manglende renhold eller utilfredsstillende fasiliteter
3: Må utbedres Manglende kalvingsbinge, ikke bevisste rutiner
4: Ikke relevant Det er ikke kalvinger i besetningen

Vurderingen gjøres som en kombinasjon av besiktigelse av fasiliteter og intervju med produsent.

13. Er det gode rutiner for håndtering av dyr som trenger spesiell oppfølging (sjuke og skadde dyr)?

1: Ja, tilfredsstillende Det er krav om én sjukebinge per 25 kyr i løsdriftsjøs, samt bevisste rutiner for ivaretagelse og behandling av sjuke og skadde dyr. Sjukebingen er rein og ryddig.
2: Bør forbedres Det er noe mangelfulle rutiner for å avdekke og ivareta sjuke og skadde dyr, noe manglende renhold og/eller utilfredsstillende fasiliteter
3: Må utbedres Manglende sjukebinge i løsdriftsjøs, ikke bevisste rutiner

Vurderingen gjøres som en kombinasjon av besiktigelse av fasiliteter og intervju med produsent om rutiner.

14. Er det gjort ekstra tiltak for å bedre dyrevelferden i besetningen?

1: Ja
2: Nei

Aktuelle tiltak er foreslått i nedtrekksmeny i rapporten.

15. Er det identifisert andre forhold som påvirker dyrevelferden negativt?

1: Nei
2: Bør forbedres Det er identifisert andre forhold som bør forbedres
3: Må utbedres Det identifisert andre uakseptable forhold

Eksempler på andre forhold ved miljøet til dyra, for eksempel dårlig luftkvalitet, ugunstig temperatur, lyssetting og støy.

16. Er det funksjonell sluse for persontrafikk?

1: Ja, tilfredsstillende

Fysisk skille mellom rein og urein sone. Sko skiftes ved passering av slusa og det er egne, egnede reine klær og fottøy for besøkende. Det er tilgang på varmt og kaldt vann, såpe og tørkepapir. Det er plass til å sette utstyr i smitteslusa. Slusa har tilfredsstillende orden og renhold.

2: Bør forbedres

Mangelfull eller totalt fravær av fungerende smittesluse og smittevernsrutiner. Det er ikke fysisk skille mellom ren og uren sone. Ikke tilgang på egnet bekledning/sko. Forholdene legger ikke til rette for god hygiene for personell og utstyr, ved mulighet for vask og såpe/desinfeksjon. Kvalifiserer ikke til Helsestorfe.

For å begrense smittefaren inn i og ut av besetningen, skal inngangspartiet til husdyrrom være utstyrt med smittesluse. Det er ingen fasitsvar for hvordan ei smittesluse skal se ut. Hvor og hvordan en smittesluse kan være utformet er avhengig av praktiske- og bygningsmessige forhold. Det viktige er at den fungerer i praksis. I fellesskap vurderes rutiner og smittesluse, og om det er gode løsninger og om den fungerer i praksis. Det er også viktig at det gjøres en vurdering om smitteslusen inneholder alle de viktigste elementene.

17. Er det tilfredsstillende smittevern ved inn- og utlasting av dyr?

1: Ja, tilfredsstillende

Det er tydelig definert rein og urein sone. Sjøføren er ikke inne i rein sone og besetningens personell går ikke inn i fjøset igjen etter å ha vært på bilen, uten å gå gjennom smitteslusa. Det er sikret at dyr ikke kan returnere fra dyrebil til fjøset. Møkk- og strørester uskadeliggjøres.

2: Bør forbedres

Mangelfulle forhold som ikke definert rein og urein sone, ikke rutiner for uskadeliggjøring av møkk- og strørester, sjåfør må jevnlig inn i rein sone for å bistå produsent i utlasting av dyr, produsent benytter ikke smittesluse etter å ha vært i urein sone, dyr kan returnere til rein sone, mangelfulle rutiner på inn- og utlasting av dyr. Forholdene tilfredsstillende ikke krav som settes til Helsestorfe besetninger.

For at inn- og utlasting av dyr skal kunne foregå på en forsvarlig måte, av hensyn til både smittevern og dyrevelferd, skal det være etablert et egnet sted for dette. Et egnet sted kan være rampe eller inn-/utlastingsrom hvor dyrebilen kan kjøre inntil, slik at dyrene lett kan føres inn i eller ut av dyrebilen uten at sjåføren eller annet transportpersonell må inn i selve husdyrrommet. Av bygningsmessige eller praktiske årsaker er ikke alltid rampe eller eget rom gjennomførbart, da kan en dyrehenger være en enkel og smittesikker løsning. Et slikt inn- og utlastingssted bør ha sklisikkert underlag og sidevegger slik at dyrene ikke kan falle eller hoppe utenfor og skade seg. Inn- og utlastingssted og eventuelle binger eller rom for oppstalling av dyr som skal hentes, må være egnet for godt renhold.